

Filozofia codzienności (83)

Jest ona często zbędna, bo na przykład przyrodnikom wystarcza opis zjawisk. Skale ocen tworzą się przez współzycie ludzi, przy czym nie można pomijać wpływu warunków w których dokonuje się oceny. Jeżeli znawcy przypisują pewnym przedmiotom określone cechy, to następnie inne jednostki te cechy przypisywane odkrywają w tych przedmiotach. Czynią to nieraz w drodze pewnego ćwiczenia i wysiłku, i nie zawsze w wewnętrznym przekonaniu. Autorytet tzw. znawców bywa zniewalający. Bywają również oceny w ramach określonego typu kultury, które w nikim nie budzą sprzeciwu.

Nie znamy wartości w sobie, lecz jedynie ich wygląd dla nas. Za obiektywne uznajemy te wartości, co do których możemy liczyć na powszechną zgodę. W ścieraniu się różnorodnych ocen ustalają się pewne wartości. Są one przekazywane z pokolenia na pokolenie.

Stanowisko etyczne Znamierowskiego

Zdaniem Czesława Znamierowskiego (1888-1967) pod powłoką altruistycznych pozorów kryją się często egoistyczne interesy. Twierdzi, że na przestrzeni znanych nam dziejów nie udoskoniła się natura ludzka. Nie zaznacza się więc postęp moralny. Tkwią wciąż w nas te same namiętności, pragnienia, pożądania, nieprzyjemne uczucia. Naganne moralnie przejawy są powściągane w drodze tresury i represji społeczeństwa.

Mysliciel ten twierdzi, że nie ma wartości bezwzględnych, ale są wartości wpływające niezmiennie z uczucia życzliwości powszechnej. W każdym człowieku występują przynajmniej załóżki tego uczucia. W drodze wysiłku woli można je w sobie rozwinąć. Życzliwość powszechna zwraca się nie tylko ku każdemu człowiekowi, ale także ku każdej istocie żywej. Opiera się na świadomości, że jesteśmy podobni do siebie w swoich radościach i cierpieniach. Pragnie dla wszystkich tego samego, a mianowicie szczęścia. Życzliwość powszechna łączy ludzi.

Nie należy interpretować życzliwości powszechnej jako tkliwego wzruszenia, lecz jako postawę wrażliwości wobec potrzeb ludzkich, której towarzyszy dążenie do jej zaspokojenia. Znamierowski wiąże szczęście jednostki z

wysiłkami zmierzającymi do zwiększenia ogólnej sumy szczęścia. Według Znamierowskiego ocena moralna jest względna przez to, że ma punkt odniesienia w życzliwości powszechnej – jest zaś absolutna dzięki temu, że życzliwość powszechna wyznacza niezmienną treść ocen moralnych.

Etyka według pragmatyzmu

Jest to nurt filozoficzny rdzennie amerykański. Stanowi zaprzeczenie tego, co znamionuje myśl filozoficzną Europy. Przybliża go na naszym kontynencie w powierzchownej postaci kultura masowa. Twórcą pragmatyzmu był Wiliam James (1842-1910). Rozwinął jego poglądy John Dewey (1859-1952), którego stanowisko określa się mianem instrumentalizmu.

Zdaniem Jamesa prawdziwe są te doznania i takie poglądy, które są przydatne w postępowaniu. Pragmatyzm jest zarazem teorią prawdy i teorią moralną. W myśl pragmatyzmu oraz instrumentalizmu nie ma obiektywnych wartości. Wartościowe i zarazem moralne jest to, czego się pragnie. Wartości mają znaczenie jedynie ze względu na cele ludzkiego działania. Dobre jest to, co przynosi zamierzony skutek przez danego człowieka.

Nie bierze się więc pod uwagę kryteriów moralnych, czyli dobra i zła, lecz konsekwencje określonych poglądów dla istnienia konkretnego człowieka. Z punktu widzenia europejskich poglądów należy dążyć do dobra, a jego skutkiem może stać się spełnienie upragnionych celów. Pragmatyzm odwraca ten sposób myślenia, bowiem uznaje za wartościowe to, czego dany człowiek pragnie. Prawdziwość i moralność zostaje sprowadzona do skuteczności działań. Moralne stają się te poglądy, które są przydatne w działaniu. Zaspokojenie indywidualnych interesów ma przynieść mimo woli pożytek społeczeństwu.

Etyka w ujęciu postmodernizmu

Postmodernizm kwestionuje absolutyzm w dziedzinie teorii wartości. Głosi wartość wolności człowieka i zarazem, konsekwentnie, relatywizm wartości, co jest wyrazem szacunku dla wolnych wyborów człowieka. Twórcą postmodernizmu jest Jean Francis Lyotard (1924-1998). Głosi on pluralizm poglądów i wartości. Jest to prąd tak różnorodny, że nie można go jednoznacznie zdefiniować. Łączy go opozycja wobec pojęć filozoficznych i artystycznych XX wieku. Postmodernizm wyraża rozczarowanie cywilizacją techniczną.

Niektórzy spośród postmodernistów przyjmują absolutne wartości, ale nie usiłują ich uzasadniać. Wykazują ich znaczenie w życiu praktycznym. Świat, według nich, utracił sens, ponieważ utrudnia rozwój możliwości indywidualnych.

Jednym z najwybitniejszych filozofów tego

nurtu jest Jacques Derrida (1929-2004), filozof francuski. Twierdzi, że mamy poczucie bezradności i kruchości istnienia oraz występowania niepoznanych sił, które nami władają. Człowiek jest zniewolony i osaczony przez niepoznawalny świat. Kontakt z drugim człowiekiem wiąże się z trudnościami w porozumieniu się. Antyhumanizm w jego poglądach wyraża się w poczuciu niewiary w człowieka. Derrida wykazał, że humanizm prowadzi w dziejach często do przemocy w imię człowieka. Wciąż człowiek jest zabijany przez drugiego człowieka w imię jakiejś idei. Agnostycyzm charakteryzuje tę filozofię oraz poczucie bezsensowności ludzkich działań nawet tych heroiczych.

Nazwą postmodernizmu określa się zarówno zjawiska w najnowszej filozofii, jak również w literaturze pięknej, sztuce i obyczajach. Twórcy tego wielowątkowego nurtu kwestionują kulturowanie rozumu znamienne dla kultury europejskiej. Głoszą pluralizm filozoficzny, w tym również uprawnienie do funkcjonowania wielu teorii etycznych.

Część III Etyka a życie publiczne

Przemoc oraz teorie prawa naturalnego

Dziejom ludzkości towarzyszą niezmiennie wojny oraz przemoc. Historia ludzkości jest zapisem klęsk i zwycięstw wojennych, a więc wyrazem społecznych przejawów ludzkiej natury. Przyjęło się jednak w Europie ujmować człowieka jako istotę z natury swej społeczną. Pogląd przeciwny, wyrażany między innymi przez sofistów, Hobbesa, Kanta znajduje mniejszą liczbę zwolenników.

Przemoc znacząca dzieje pokoleń przybiera nie tylko krwawy charakter, znany zresztą także z doświadczeń naszego stulecia. Przemoc przybiera często również formę bezkrwawą. Dochodzi ona do głosu w relacjach człowiek – człowiek oraz w relacji państwo – obywatele.

Przemoc określa się jako działania mające na celu podporządkowanie osób oraz grup społecznych wbrew ich woli. Przemoc to także agresywna manipulacja, która ma na celu ukierunkować kogoś w taki sposób, by osiągnąć własne cele. Pojęcie przemocy wiąże się z szeroko rozumianą władzą, a więc nie tylko polityczną.

Postacią przemocy o zasięgu powszechnym jest język propagandy. Nadaje on swoisty sens działaniom określając je nazwami odległymi od tego, co zachodzi w rzeczywistości. W rezultacie język ten upoważnia do przemocy, bowiem nadaje się jej nie tylko legalny wyraz, ale wręcz formę misji.

cdn.

Maria Łaychowska